

Dostojevskijs heltinner

Edvarda
Aslaksen
Braanaas

It is not the brains that
matter most, but that which
guides them
- the character, the heart,
generous qualities, progres-
sive ideas

Fjodor Dostojevski

ANASTASSIA FILIPPOVNA BARASHKOV

Nastasja Filipovna

Nastasja Filipovna er Fjodor Dostojevskijs sentrale heltinne i romanen *Idioten* fra 1868, og kan beskrives som en av de sterkeste kvinneskikkelsene vi finner i litteraturen i det nittende århundre. Nastasja Filipovna er datter av en ruinert aristokrat, og som barn faller hun inn under den velstående Totskijs «beskyttelse». Som 12-åring viser hun tegn til å bli en blendende skjønnhet, og Totskij benytter seg av sin posisjon som verge og frarøver henne både uskyld og selvrespekt.

Nastasja utvikler seg til å bli en stolt, vakker og intelligent kvinne, men systematisk ødelegges hun av sine omgivelser, og hun finner det umulig å overleve i sin egen samtid. Hennes selvforakt setter i gang en skjebnesvanger draging mot selvdestruksjon, der hun er villig til å ofre sitt eget liv for å volde andre den samme smerte de har påført henne. Hun dømmer seg selv uverdigg til å bli elsket av noen, heller ikke fyrst Mysjkin, som tilbyr henne sin uforbeholdne kjærlighet. Nastasja representerer skjønnhet og talent som har blitt ødelagt av en korrupt verden. Hun kjemper med skyldfølelse og behov for straff og renselse, men lar seg skamløst drive inn i et hasardiøst emosjonelt spill som ender med hennes egen død.

SOFIA SEMJONOVNA MARMELADOVA

Sonja

Sonja er den kvinnelige hovedpersonen i Dostojevskijs *Forbrytelse og straff* fra 1866. Sonja er den fattige Marmeladovs datter fra hans første ekteskap. Hun lever et intenst liv. Som 17/18-åring tvinges hun ut i prostitusjon for å forsørge sin familie, sin fordrukne far, stemoren Katerina og hennes to barn. Sonja velger å ofre seg selv, sitt rykte og sin ære for å hjelpe andre.

Sonja er et dypt religiøst menneske, og kan tolkes som romanens personifisering av Kristus. Hun har en urokkelig tro på mennesket, og viser det gjennom sin oppofrende kjærlighet til dem hun omgås. Gjennom Sonja beskrives menneskesinnets rene og uskyldige natur.

Sonja beskrives som en blek og tynn, men pen ung kvinne, med store vakre blå øyne. Hun er sky, nervøs og virker ofte forvirret, tatt i betraktning det press hun lever under. Likevel er hun besatt av sin tro på frelse gjennom lidelse, og hennes hengivenhet er merkelig. Raskolnikovs tiltrekning på henne virker delvis basert på hennes medlidenhet for hans ulykkelige skjebne.

Sonja er den som får Raskolnikov til å tilstå sine mord. Hun følger ham til Sibir, der han dømmes til straffarbeid. Hun venter på hans anger, og gjennom denne klarer han endelig å elske henne uten frykt.

Edvardas kvinner

Av André Gali
Kunstkritiker

I årtusener har mannlige malere formidlet sin versjon av kvinnelig skjønnhet og sensualitet, hvordan menn ser kvinner og hvordan kvinner bør se ut. Edvarda Braanaas, en bevisst kvinne i feminismens tidsalder, bruker maleriet med alle sine historiske konnotasjoner som et medium til å utforske sitt eget blikk på kvinners estetikk, hvordan kvinner blir fremstilt i bilder og hvordan kvinner fremstiller seg selv. I de glamorøse maleriene til Edvarda konfronteres vi med komplekse karakterstudier av moderne kvinner. Med referanser til kunsthistorie, reklame, mote, film og litteratur, undersøkes kvinners sensualitet, utstråling, karakterstyrke og sårbarhet. Til dette drar Edvarda inn hele den visuelle kulturen som vi omgir oss med og hvor kvinner iscenesettes som attråverdige objekter. Gjennom en malerisk finish som minner om filmplakater, magasinfor­sider og centerfolds blir maleriene selv attråverdige, og de lades med aparte karakterer og dramatiske historier. De blir visuelle rom hvor overflate og innhold smelter sammen.

I tidligere utstillinger som "A Vintage Collection" og "Modern Lovers" har sensualitet, begjær, religiositet og seksualitet vært ledemotiver. På mange måter er Edvarda det postmoderne maleriets versjon av den franske fotografen Bettina Rheims. Rheims er blant annet kjent for å ha tatt tilbake definisjonsmak-

ten over hvordan kvinner avbildes i motefotografiet gjennom å fotografere kvinner på egne premisser. Med disse fotografiene har Rheims vært med på å bevisstgjøre betrakteren om at blikket, begjæret og sanse­lige opplevelser er kodet av kulturelle strukturer knyttet til kjønn. Edvarda gjør det samme med pensel og lerret, og på denne måten feirer hun kvinnelig skjønnhet og kultur fra et annet perspektiv enn det som har vært tradisjonelt i kunsthistorien og deler av den moderne visuelle kulturen.

I Fjodor Dostojevskijs berømte bok *Idioten* er det et avsnitt der fyrst Mysjkin får se et fotografi av Nastasja Filipovna. Han forelsker seg umiddelbart i Nastasja, som han ennå ikke har møtt, fordi han i det bildet ser hele hennes skjebne, hennes skjønnhet, sårbarhet og ikke minst lidelse. Fyrst Mysjkin har en naiv tilnærming til verden, og han er fremmed for russiske kulturelle og sosiale koder, men han har en evne til å gjennomskue menneskenes handlinger, motiv og karaktertrekk. Fordi han har et blikk som er frigjort fra de dominerende maktstrukturene, kan han se menneskene for det de virkelig er, og uten dom.

Scenen der fyrst Mysjkin ser bildet av Nastasja kan sammenlignes med hvordan vi som betraktere kan møte Edvardas malerier. Sammenligningen er selvsagt ikke

tilfeldig valgt i og med at det nettopp er Dostojevskis kvinner, eller heltinner som Edvarda kaller dem, som vi møter i disse maleriene. Hvis vi kan møte disse bildene som fyrst Mysjkin møter bildet av Nastasja, kan vi også få et innblikk i den styrken, sårbarheten og lidelsen som disse kvinneskikkelsene bærer i seg.

Med utstillingen "Dostojevskis heltinner" revitaliserer Edvarda fem kvinneskikkelser fra Dostojevskis hovedverker gjennom å knytte dem opp til russiske modeller og russisk mote. Valget av russiske modeller er gjort for å knytte bildene til en nasjonal og kulturell kontekst, den spesielle historien som Russland er preget av og som har formet Dostojevkijs karakterer og som de russiske modellene er avarter av.

De fem bildene er en blanding av ikoner og Edvardas egne opplevelser av de fem kvinnene gjennom lesning av Dostojevskijs verker over lang tid. Spennet mellom ikonet og den personlige bearbeidelsen skaper et dynamisk rom som speiler relasjonen mellom kvinnes subjektivitet og de strukturene som styrer dem. De er ressurssterke personligheter som utforsker posisjoner i et samfunnsystem der skyld og skam, ære og stand blir bestemmende for deres sjebnehistorier.

Maleriene minner om filmplakater, og det er Dostojevkijs superstjerner som avbildes. Det er, som i mange filmer fra Hollywoods storhetstid, også de fem kvinnene som er drivkraften i bøkene. Estetikken Edvarda

benytter ligger tett opptil posterens og motebladets skinnende overflate og skaper et refleksjonsrom hvor betrakterens begjær settes i spill. Resultatet blir en nyfeministisk utjevning av hierarkier mellom høykultur og populærkultur hvor mote og skjønnhet knyttes til de komplekse karakterene som Dostojevskis kvinner har.

Gjennom koblingen mellom mote, glossy estetikk og Dostovjevkijs kvinneskikkelser søker Edvarda å frigjøre betrakteren fra det å sammenligne seg med eller speile seg i populærestetikken iscenesettelse av kvinnen som objekt. En kobling til massemedia som den moderne tids mytologi ligger også i bakgrunnen her. Vi lever i en virkelighet hvor bildet og virkeligheten er smeltet sammen, men som betraktere kan vi velge å se avbildningene som forbruksvarer og som noe vi kan forgude, men ikke bør strebe ureflektert mot å bli. Estetikken ligger der som et tilbud, et mulighetsrom som er udefinert og som vi selv kan plukke våre assessorer fra når vi konstruerer og rekonstruerer våre identiteter.

Overflate og indre karakter er dermed ingen motsetning i Edvardas kunstnerskap, noe som kommer til uttrykk i de avbildede kvinnes ansiktstrekk. For det er i ansiktene karakterenes indre spilles ut og hvor det indre og ytre smeltes sammen. Og som i fotografiet av Nastasja rommer billedoverflaten hele karakterens indre for betrakteren hvis man klarer å nærme seg det med et blikk frigjort fra fordømmelse.

AGRAFENA ALEXANDROVNA SVETLOVA

Grusjenka

Grusjenka er en 22 år gammel fullblods russisk skjønnhet, og har sterk tiltrekning på menn. Som 17-åring henga hun seg til en polsk offiser, mistet sin ære og ble dumpet av ham. Hun velger å leve et utsvevende liv som elskerinne og intrigemakerske, og klarer å få både Dmitrij og hans far Fjodor til å forelske seg hemningsløst i seg. Hun morer seg over å skape tilstander som volder dem begge smerte, den smerten hun selv bærer etter å ha blitt forlatt og fornedret. Grusjenka blir på samme måte som Nastasja og Sonja fordømt av samfunnet.

Lik Nastasja faller hun i hendene på menn som benytter seg av henne i en tid da kvinnens verd ble målt etter ærbarhet. I motsetning til Nastasja er Grusjenka en kvinne med stor livsappetitt. Hun har forretningssans og vet å manipulere sine omgivelser, og kan derfor fremstå som arrogant og skjodesløs. Men lik Sonja er Grusjenka drevet av troen på det gode, og hun velger å følge Dmitrij til Sibir da han blir dømt for mordet på sin far.

KATERINA IVANOVNA VERKHOVSTEV

Katja

Katja og Grusjenka er de kvinnelige bærekraftene i Dostojevskijs siste roman, *Brødrene Karamasov* fra 1880. Katerina er datter av en velstående militær og Dmitrij Karamasovs forlovede, noe som ser ut til å ha kommet i stand etter en gjeldsaffære dem imellom. Dmitrij på sin side elsker Grusjenka. Katerina strever med å takle Grusjenkas hånlige behandling av henne, og insisterer på å ydmyke seg selv gjennom en standhaftig lojalitet til Dmitrij, til tross for at hennes virkelige kjærlighet er Ivan Karamasov. Hun tar på seg en martyrrolle som hun utøver mot alle rundt seg.

Katerina beskrives som stolt, forfinet, vakker og generøs. Hun blir en sterk påminnelse om alles skyld, inntil hennes sanne selvgode natur kommer frem, slik at hun sidestilles med resten av det karamasovske persongalleri.

AGLAJA IVANOVNA JEPANTSJIN

Aglaja

Aglaja er i *Idioten* den yngste av general Jepantsjins tre døtre, en usedvanlig skjønnhet artikulert ved sitt kultiverte, intelligente og talentfulle sinn. Hun beundres av resten av familien og idoliseres av sine eldre søsken. Forventningene til hennes skjebne er enorme, tilnærmet lik det ideelle jordiske paradiset. Aglaja lever i en beskyttet, kokong-liknende verden, fabrikkert av en familie som forguder henne.

Aglaja er et flertydig menneske, en som kan minne om Nastasja, bortsett fra at hun har blitt unt en familie, trygghet og penger.

Aglaja blir også skildret som en despotisk, gal og bortskjemt jente som uten tvil vil utnytte og fornedre den mannen som fanges inn av henne. Hun kjemper med sine følelser for fyrst Mysjkin, drives i spennet mellom kjærlighetsfullt vanvidd og overlegen forakt både for sine egne følelser, samt fyrstens tvilsomme kvaliteter som potensiell ektemann.

Som alle kvinnene i Dostojevskijs store romaner er hun mangfoldig, paradoksal og uutgrunnetlig.